

Zondag 6 januari 2019 - De Vierde Wijze

Lezing: Mattheus 2 : 1 – 12

Sommige bijbel verhalen hebben veel meer dan andere verhalen de verbeelding van mensen in gang gezet. De ‘Driekoningen’ tekst uit Mattheüs is zo’n verhaal. De sobere vertelling van de evangelist heeft vanaf het begin bij lezers de behoefte opgeroepen om het verhaal verder in te kleuren. Om letterlijk en figuurlijk het verhaal uit te tekenen en ook om op zoek te gaan naar wetenschappelijke verklaringen die elementen van het verhaal zouden ondersteunen en zo de waarheid van het evangelie overtuigend naar voren zou brengen.

Mattheüs schrijft zijn evangelie nadrukkelijk ook voor een joods gehoor en verwijst veel naar, wat wij noemen, het Oude Testament. Daarmee laat hij zien dat Jezus de belofte is die van oudsher al is aangekondigd. Zoals we bijvoorbeeld hoorden in Jesaja 60: volken zullen opgaan naar uw licht, koningen naar uw stralende opgang. Zie, zij komen tot U met een menigte kamelen. Er is veel gespeculeerd over de ster, die de wijzen zagen. Er zou sprake zijn van een bijzondere ster, die vlak voor de zonsopgang zijn schittering laat zien en dan bij zonsopgang weer verdwijnt. Men geloofde in het Oosten dat dit verschijnsel een belangrijke gebeurtenis aankondigde zoals de geboorte van een koning. Een morgenster die de geboorte van Jezus aankondigt bij de zonsopgang. Misschien wel als een verborgen kritiek op de Romeinse keizers, die zichzelf de titel van onoverwinnelijke zon gaven.

Zo'n ster is overdag onzichtbaar, maar bij zonsondergang schittert zij weer even in het Westen. Die ster zou de magiërs naar Jeruzalem hebben geleid, daar verdwijnt zij en laat zich pas weer zien na het verlaten van de stad.

En nog meer heeft tot de verbeelding gesproken: de volksvroomheid heeft van de drie magiërs drie koningen gemaakt, op kamelen gezeten.

Ze hebben ook namen gekregen: Caspar, een 20 jarige Aziatische jongeman, die wierook schonk, Melchior, een 60 jarige blanke Europese grijsaard met een baard, die goud schonk en Balthasar, een 40 jarige, bebaarde, zwarte man uit Ethiopië, die mirre gaf. Elke koning dus van een andere leeftijd, uit een ander werelddeel.

En het is natuurlijk niet zomaar dat dit wordt verteld, het staat symbool voor de overtuiging dat de boodschap van Jezus voor iedereen is en dat Hij is gekomen voor mensen van alle generaties en uit alle delen van de wereld.

En zo is er ook betekenis gehecht aan de geschenken die de koningen bij zich droegen: het goud verwijst naar het koningschap van Jezus, de wierook naar zijn priesterlijke rol en de mirre, die wijst vooruit naar zijn sterven, want mirre werd gebruikt bij het balsemen van de doden.

In de kerk wordt 6 januari Driekoningen genoemd, in de Oosters kerk wordt dat als het eigenlijke kerstfeest gevierd. De hemel is opengegaan - God heeft zijn gave gegeven, het kind van onze dromen is verschenen en de volken stromen toe om Hem te aanbidden.

Wie zojuist goed naar de lezing geluisterd heeft, die heeft steeds het woord magiërs horen vallen. En zo staat het ook in de oorspronkelijke tekst en onze Nieuwe Bijbelvertaling gaat daarin mee. Oudere vertalingen gebruiken het woord wijze, en in de loop van de geschiedenis is men ook van drie koningen gaan spreken. Waarschijnlijk zaten mensen in hun maag met die term magiër, omdat tovenaars in de bijbel en de kerkgeschiedenis eigenlijk altijd verdacht zijn.

Dat de magiërs in dit verhaal zo'n positieve rol hebben, werd waarschijnlijk als lastig ervaren en daarom werden zij gemaakt tot wijzen of koningen.

Het zijn allemaal interessante weetjes, maar ze brengen ons – wat mij betreft – nog niet bij de kern van het verhaal. Een belangrijke kern ligt, denk ik, in de laatste zin: ze reisden via een andere route terug naar hun land.

Natuurlijk past het precies in het verhaal: omdat ze Herodes wilden vermijden konden de mannen niet meer dezelfde weg terug nemen. Maar het heeft ook een diepere betekenis: wie het licht heeft gezien, wie God in Jezus in de ogen heeft gekeken, die is niet meer dezelfde, die is ten diepste toe veranderd. Die gaat voortaan een andere weg.

En dat brengt ons weer bij het verhaal van de drie wijzen, hoewel, misschien was eigenlijk alleen de vierde magiër wel echt een wijze.

Over de vierde wijze wordt het volgende verhaal verteld:

Zijn naam is Arteban. Hij reed op zijn snelle paard door de donkere nacht. Samen met zijn vrienden Balthasar, Caspar en Melchior had hij de oude boeken bestudeerd. Ze waren ervan overtuigd dat die nieuwe ster het teken was dat de beloofde Koning geboren zou worden. Arteban had zijn huis en zijn bezittingen verkocht en kocht er drie schitterende edelstenen voor: een saffier, een robijn en een parel. Deze wilde hij aan de nieuwe Koning geven als teken van zijn geloof.

En nu reed hij snel door de nacht om op tijd bij zijn vrienden te zijn. Maar plotseling hield zijn paard in. Er lag een donker voorwerp op de weg. Arteban steeg af. In het sterrenlicht zag hij dat het een mens was. Aan de zwakke pols voelde Arteban dat de man haast dood was. Toch greep de vreemdeling nog zijn kleren vast en keek hem smekend aan. Arteban stond in tweestrijd: wat moest hij doen? Helpen en te laat komen? Hij bad om wijsheid, verzorgde de onbekende en bracht hem naar de stad. Daarna dacht hij na, hij was bijna wanhopig. Hij had zijn vrienden gemist; hij zou zijn paard en een diamant moeten verkopen om met dat geld een kameel en voedsel te kopen voor de tocht door de woestijn. Weken later pas kwam Arteban aan in Bethlehem. Hij was moe, maar vol hoop dat hij nu zijn parel en robijn aan de Koning kon aanbieden. De straten waren leeg. Door een open deur hoorde hij een vrouwenstem zingen. Hij ging er binnen en vond een vrouw die haar kindje in slaap suste. Zij vertelde hem van de drie wijzen uit het oosten, hoe ze naar de stal waren gegaan, hoe ze het kindje van Maria en Jozef aanbaden en goud, wierook en mirre aan zijn voetjes hadden neergelegd.

Spoedig daarna waren ze vertrokken en ook Jozef, Maria en het kindje waren weggegaan.

Terwijl Arteban met de vrouw sprak, klonk er een woest lawaai: het geluid van trompetten, paarden en schreeuwende vrouwen, die riepen: "De soldaten! Ze vermoorden onze kinderen!" Het gezicht van de moeder werd wit van angst. Arteban stond onmiddellijk op en ging voor de deur staan. Er kwamen juist soldaten aan met bebloede zwaarden.

De aanvoerder liep voorop; Arteban riep hem en zei: "Ik ben hier alleen en ik wil u deze robijn geven als u mij met rust laat". De aanvoerder greep haastig de robijn en riep: "Voorwaarts, hier zijn geen kinderen".

En Arteban trok weer verder, op zoek naar de Koning. Er gingen vele jaren voorbij waarin hij zocht, raad vroeg, reizend van plaats naar plaats. Hij kwam door streken waar hongersnood en armoede heerste, hij verzorgde de zieken, gaf hongersnood te eten, kleepte de naakten.

Hij werd oud, toch vergat hij zijn doel niet: in zijn gordel droeg hij de parel en hij was vastbesloten deze aan de Koning te geven.

Na 33 jaar kwam hij in Jeruzalem. Het was in de tijd vlak voor het paasfeest. Op straat liepen alle mensen een bepaalde kant op, Arteban sloot zich erbij aan en vroeg wat er gaande was. "We zijn op weg naar Golgotha", antwoordden zij, "daar zullen twee rovers gekruisigd worden tegelijk met een zekere Jezus. Pilatus heeft hem veroordeeld omdat hij beweerde de Koning van de Joden te zijn."

Toen Arteban dit hoorde, moest hij direct denken aan de ster: zou deze Jezus de Koning zijn die 33 jaar geleden in Betlehem geboren was?

Hij zei bij zichzelf: "Gods wegen zijn wonderlijk: nu vind ik de Koning in de handen van zijn vijanden, en ik kom juist op tijd om hem vrij te kopen met mijn parel". Hij volgde zo vlug hij kon de menigte. Juist bij de poort van de stad kwam er een troep soldaten aan die een meisje meesleurden. Toen zij de wijze zag, rukte ze zich los en wierp zich aan zijn voeten neer. "Red mij", smeekte ze, "ze hebben mij meegenomen om als slavin verkocht te worden, om zo de schuld van mijn vader te voldoen. Toe, Heer, red mij! "

Arteban beefde. Tweemaal had hij de edelstenen, de tekens van zijn geloof, gegeven voor zijn arme medemensen. Nu stond hij voor een derde en laatste keuze. Hij haalde de parel tevoorschijn en zei: "Hier heb je je losgeld, kind; het is het laatste van de geschenken die ik aan de Koning had willen geven"

Terwijl hij dit zei, werd het snel donker, de aarde beefde en muren trilden, stof vloog door de lucht, soldaten vluchtten weg.

Arteban en het meisje liepen met de menigte naar de heuvel met de drie kruisen, voor het middelste kruis zakte Arteban met lege handen op de grond, de man aan het kruis keek hem aan met een liefdevolle blik en zei: "Je bent door God gezegend want toen ik honger had, gaf jij mij te eten, toen ik dorst had gaf jij mij te drinken, ik was een vreemdeling en jij ontfermde je over mij, ik was naakt en jij kleepte mij. Ik was ziek en jij bezocht mij en ik zat in de gevangenis en jij bent naar me toegekomen."

Toen sprak antwoordde Arteban: "Heer, wanneer zag ik U hongerig en gaf U te eten of dorstig en gaf U te drinken? En wanneer zag ik U ziek en ben U komen bezoeken, of naakt en heb U gekleed? Al 33 jaar zoek ik U en nooit kon ik U vinden". Hij zweeg en weer klonk die zachte stem: "Voorwaar, Ik zeg je: al wat jij gedaan hebt voor een van de geringsten van mijn mensen, dat hebt jij voor Mij gedaan".

Er kwam een zucht van opluchting over Artebans lippen; zijn schatten waren aangenomen door de Koning. En zo heeft Arteban toch de koning, van wie hij de ster had gezien, gevonden.

En als wij met de wijzen ook die Koning willen zoeken, dan worden op het spoor van die andere weg gezet. Het spoor van een wereld waarin wij er werkelijk voor elkaar zullen.

Dat wij over die nieuwe koning zullen blijven zingen:

Als een woord is Hij gegeven
als een nacht van hoop en vrees
als een pijn die ons geneest
als een nieuw begin van leven.

Dat het zo moge zijn.

Loosdrecht, Gereformeerde Kerk
ds. Hillegonda Ploeger